

Miljø- og Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2016-2021

**Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø,
Fiilsø og Kærgård Klitplantage**
Natura 2000-område nr. 84, Habitatområde H73
Fuglebeskyttelsesområde F50 og F56

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2016-2021
Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og
Kærgård Klitplantage
Natura 2000-område nr. 84
Habitatområde H73
Fuglebeskyttelsesområde F50 og F56

Emneord:

Habitatdirektivet, fuglebeskyttelsesdirektivet,
Miljømålsloven, Natura 2000-plan

Udgiver:

Miljø- og Fødevarer ministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljø- og Fødevarer ministeriet

Sprog:

Dansk

År:

2016

ISBN nr.:

978-87-7091-779-7

Dato:

April 2016

Forsidefoto:

Naturstyrelsen

Resume:

Natura 2000-plan for Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage (nr. 84). Natura 2000-planen skal sikre naturtilstanden for områdets udpegede arter og naturtyper og bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus. Områdets udpegede naturtyper og arter beskrives. Der er foretaget tilstandsvurdering af levesteder og naturtyper, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne.

Må citeres med kildeangivelse

Indhold

1. Natura 2000-planlægning	5
1.1 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne.....	6
1.2 Naturtilstand og gunstig bevaringsstatus	7
2. Områdebeskrivelse.....	8
2.1 Områdets udpegningsgrundlag.....	9
2.2 Tilstanden for områdets udpegede natur	10
2.2.1 Terrestriske naturtypers arealfordeling og tilstand.....	10
2.2.2 Sønaturtypers tilstand	12
2.2.3 Ynglefugles levesteders tilstand	13
3. Målsætninger	14
3.1 Overordnet målsætning for Natura 2000-området	14
3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter	15
3.3 Modstridende naturinteresser.....	16
4. Indsatsprogram.....	17

*Miljø- og Fødevareminister
Esben Lunde Larsen*

En målrettet indsats for dansk natur

De 252 Natura 2000-områder indeholder nogle af Danmarks største og mest værdifulde naturområder. De ligger fordelt i hele landet fra nord til syd og øst til vest og repræsenterer en stor del af den danske biodiversitet. Hvert område har en plan, og nu offentliggøres Natura 2000-planerne for 2016-21.

Natura 2000-planlægningen blev iværksat af VK-regeringen i 2004 med nationale mål for gennemførelse af EU's naturdirektiver og tilskud til de lodsejere, der vil være med.

I planperioden 2016-21 vil der i halvdelen af Natura 2000-områderne være nye og mere grundlæggende indsatser for at sikre noget af Danmarks bedste natur. I de øvrige områder skal den indsats, der allerede er planlagt færdiggøres og vedligeholdes. Der er med de nye planer i særdeleshed fokus på de frivillige plejegræsordninger og en forbedring af tilskudssatserne hertil.

Fokus for indsatsen i perioden 2016-21 er:

- At færdiggøre og konsolidere indsatsen fra den første generation planer.
- At fortsætte arbejdet med at sikre naturpleje på de arealer, hvor det er nødvendigt for at sikre og forbedre naturtilstanden.
- At der i et mindre antal områder startes en indsats for at forbedre naturen gennem sammenkædning af eksisterende og særlig sårbar natur.
- At sikre en indsats mod invasive arter og målrettet forbedre levesteder for bl.a. truede ynglefugle.

Frivillighed er hjørnesteinen i gennemførelse af planerne for at fastholde den positive lodsejertilgang til sikring af naturen. Lodsejere og kommuner har allerede vist, at de gerne vil være med og har i stort omfang gennemført en målrettet naturindsats.

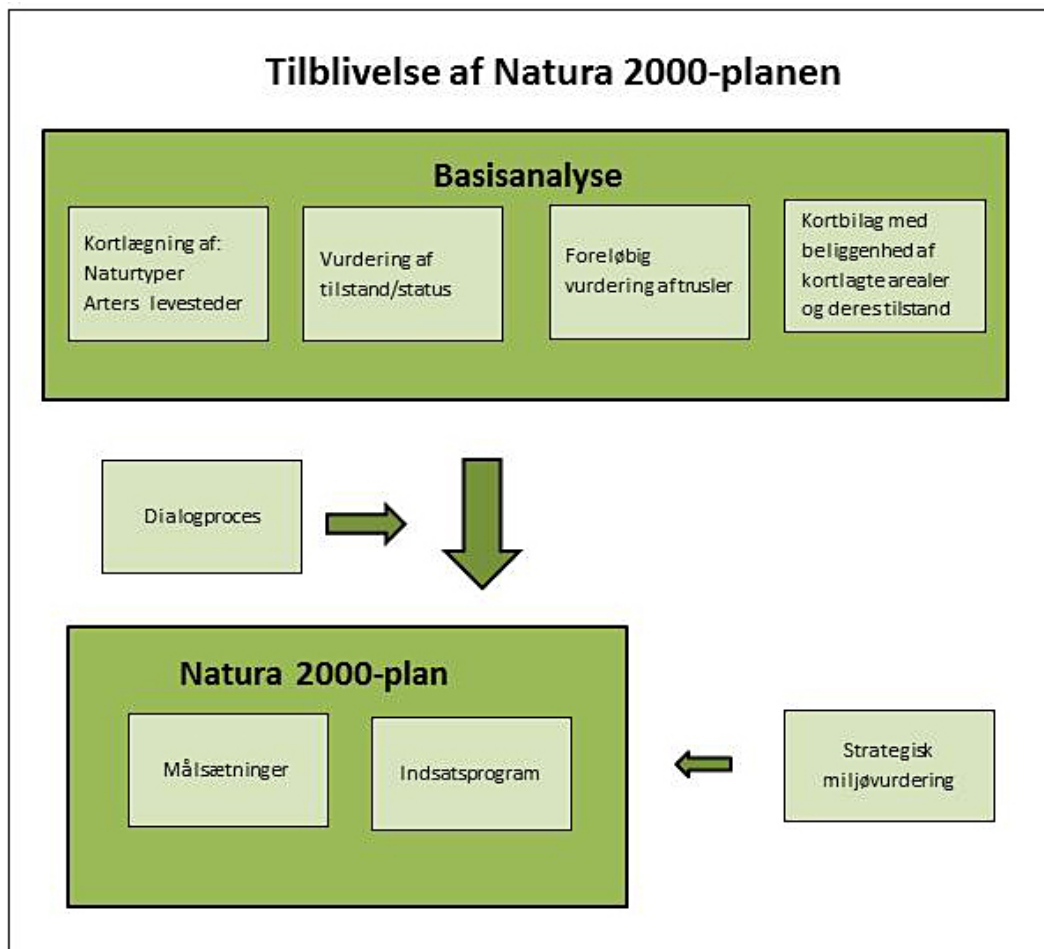
Jeg takker for de mange synspunkter og forslag, som lodsejere, kommuner og foreninger har bidraget med undervejs i den lange planproces. Der er også rejst spørgsmål, som ikke direkte vedrører planlægningen; men som er centrale for den danske gennemførelse af EU-forpligtigelser. Det gælder f.eks. spørgsmål om regulering af husdyrbrug, afgrænsning af Natura 2000-områder og om bestemmelsen af de enkelte naturtyper. Spørgsmål som Miljø- og Fødevareministeriet belyser og håndterer i anden sammenhæng.

Jeg ser frem til, at alle parter fortsat gør en indsats for at sikre vores natur og bidrager til den fortsatte diskussion af mål og midler i naturforvaltningen.

1. Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (fuglebeskyttelsesdirektivet- og habitatdirektivet) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for en række naturtyper og arter, som på europæisk plan er sjældne, truede eller karakteristiske. Det sker ved at imødegå væsentlige negative påvirkninger og ved at opnå og sikre en god eller gunstig naturtilstand bl.a. gennem hensigtsmæssig forvaltning af de udpegede Natura 2000-områder. Med en målrettet forvaltningsindsats i områderne bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens biologiske mangfoldighed.

Med henblik på at fastsætte de langsigtede mål og prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen efter bestemmelserne i miljømålsloven og skovloven en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de 252 udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen revideres hvert 6. år, dog gælder planlægningen for de skovbevoksede, fredskovpligtige arealer (skovloven) for 12 år. De langsigtede mål gælder for flere planperioder, mens retningslinjerne for indsats revideres i hver planperiode.

Processen i tilblivelsen af en Natura 2000-plan.

Den foreliggende plan afløser i 2016 den gældende Natura 2000-plan 2010-15 efter miljømålsloven, idet indsatsprogrammet for planperioden 2010-15 forudsættes gennemført indenfor den gældende planperiode (jf. denne plans indsatsprogram, afsnit 4), mens de dele af planerne, som er udarbejdet efter skovloven gælder fra 2010-21. Denne plan er således 2. generation af Natura 2000-plan for arealer, der ikke er omfattet af skovloven.

På grundlag af erfaringerne med de første Natura 2000-planer reviderede folketinget i 2013 miljømålsloven med henblik på at sikre en bedre dialog og inddragelse i Natura 2000-planlægningen og i gennemførelsen af planerne. Desuden er der indgået aftale mellem regeringen og Kommunernes Landsforening om, at 2. plangeneration i højere grad skal tage afsæt i mål- og rammestyrt af kommunernes gennemførelse af planerne. I denne plan kommer det til udtryk i rammerne for planperiodens indsats.

Natura 2000-planen gælder for de arter og naturtyper, der har begrundet udpegningen af det enkelte beskyttelsesområde; men bidrager også til at sikre andre arter og naturtyper, som forekommer i områderne. Natura 2000-planen har fokus på arealrelaterede indsatser og rummer ikke indsatskrav vedrørende vandkvalitet, som sikres gennem vandplanlægningen, ligesom der heller ikke stilles konkrete krav til reduktion af kvælstofdeposition, som ligeledes reguleres ad anden vej, ikke mindst gennem husdyrgodkendelsesloven.

1.1 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Denne plan vedtages i 2016 og erstatter Natura 2000-plan 2010-15, hvorefter kommunerne udarbejder bindende handleplaner med fokus på opgavefordelingen mellem myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen af indsatsen. Offentlige lodsejere er bundet af planens langsigtede målsætninger og kan vælge at gennemføre disse direkte i egne drifts- og plejeplaner. På områder som f.eks. fiskeilloven og vildtforvaltningsloven, hvor staten er myndighed, følges op med nationale strategier.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v., evt. på grundlag af konsekvensvurderinger. I det omfang, indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for lokalitetens forvaltning, er en konsekvensvurdering efter habitatdirektivet ikke påkrævet, men der kan være andre hensyn efter lovgivningen, der spiller ind. Der er ikke gennemført vurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet planer, som direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning, heller ikke er omfattet af kravet om screening og evt. konsekvensvurdering. Desuden er der ikke i planen taget stilling til forvaltningsindsatsens lokalisering eller valgte forvaltningsmetoder.

Der er i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde, hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med eller nødvendig for forvaltningen af området. Eventuelt konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

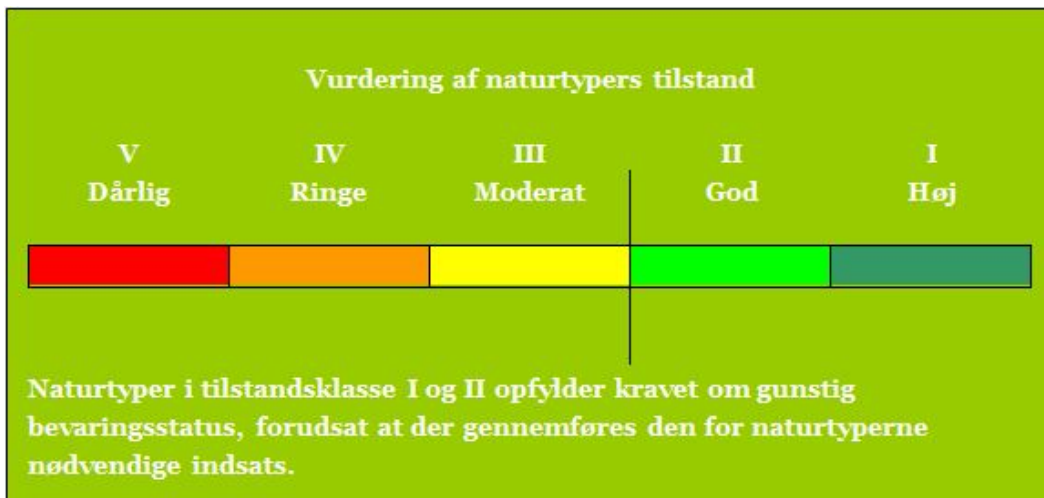
Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (med senere ændringer) om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter og tilsvarende regler om konsekvensvurdering i andre ministeriers lovgivning.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner sammen med målsætningerne for naturen i området grundlag for handleplan, samt eventuel anden prioritering af forvaltningsindsats i området. Retningslinjer for skovbevoksede, fredskovpligtige arealer, der er gældende til og med 2021, er indskrevet i Natura 2000-plan 2009-15 for området.

1.2 Naturtilstand og gunstig bevaringsstatus

Danmark har en forpligtelse til at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der begrundes udpejningen af de enkelte Natura 2000-områder. Bevaringsstatus er en vurdering af, hvordan naturtypens eller artens tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen, de negative påvirkninger eller forvaltningen i forhold til i dag, og der er således tale om en slags prognose for naturtypernes og arternes udviklingsretning.

Til brug for Natura 2000-planlægningen er der for en række naturtyper og nogle arter udviklet et naturtilstandssystem, der på baggrund af artsammensætning og umiddelbart synlige, forvaltningsbare strukturparametre som f.eks. tilgroning, udtørring og forstyrrelser angiver den aktuelle tilstand for naturtypen eller artens levested, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 815 af 27. juni 2007 med senere revisioner om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder. Tilstanden opgøres på en skala fra I-V, hvor naturtyper eller levesteder i tilstandsklasse I og II med en vedvarende nødvendig drift har gunstig bevaringsstatus, mens der for naturtyper eller arters levesteder i tilstandsklasse III-V typisk skal gennemføres en større indledende forvaltningsindsats, før en vedvarende drift vil være tilstrækkeligt til at sikre arealet på sigt.

Tilstandsklasser for naturtyper

De enkelte parametre i tilstandssystemet gennemgås i basisanalyserne, og det kan heraf ses, hvilke tiltag der kan iværksættes for at sikre eller genoprette naturtyperne eller arternes levesteder.

2. Områdebeskrivelse

Natura 2000-området består af et habitatområde og to fuglebeskyttelsesområder. Mål og indsats for udpegningsgrundlaget for hhv. habitat- og fuglebeskyttelsesområderne gælder kun for arealer inden for den pågældende udpegning.

Dette Natura 2000-område er specielt udpeget på grundlag af en væsentlig tilstedeværelse af følgende naturtyper, arter og arters levesteder: Klithede (2140), klitlavning (2190), grå/grøn klit (2130), enebærklit (2250), tørvelavning (7150) samt en række fugle, bl.a. plettet rørvagtel og pomeransfugl. Natura 2000-planens målsætninger og indsatsprogram er væsentlige elementer i beskyttelsen af disse og af en generel sikring og forbedring af områdets naturværdier.

Klitlandskab ved Blåvand Fyr (Foto Naturstyrelsen).

Natura 2000-området har et areal på 11.636 ha. Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H73 og Fuglebeskyttelsesområderne nr. F50 og F56.

Området er stort og rummer meget varierede landskabs- og naturforhold. Størstedelen, ca. 65 %, er ejet af Staten. Det domineres af naturtyper som klitter, klithede, klitlavninger og klitsøer. I området findes et klitbælte, der strækker sig over et areal på 10 km i længden og 6-10 km i bredden. Bag de yderste kystklitter findes de større klitheder, herunder Kallesmærsk Hede, Sølager Hede, Børsmose Hede og Filsø Hede. Store arealer, der oprindeligt var klitheder og hvid klit, er i dag tilplantet med plantager, der er domineret af bjergfyr. Kun enkelte mindre partier er i dag bevokset med krat og skov med løvtræsarterne stilkeg, vintereg, dunbirk, vortebirk og bævreasp.

Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn udgør hovedparten af den sydlige del af beskyttelsesområdet, og her findes en del tidligere landbrugsområder, næringsfattige søer og vådområder. Længst mod nord i beskyttelsesområdet ligger Sydjyllands største sø, Filsø. Søen blev afvandet fra 1852 til 1950, men er nu genskabt som en lavvandet sø omgivet af kær-, hede- og klitområder.

I Natura 2000-området findes en række fredninger, hvis primære formål har været at bevare de helt særlige naturforhold og landskaber i området. Godt halvdelen af områdets natur er desuden omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, ligesom zonen langs kysten er klitfredet og omfattet af naturbeskyttelseslovens § 8.

Af særligt prioriterede naturtyper findes grå/grøn klit, klithede og enebærklit. Med Kallesmærsk Hede som den største, er klithederne blandt de vigtigste og mest værdifulde klitheder i landet. Af øvrige naturtyper findes skovklit, klitlavning og hvid klit, med betydelige forekomster, mens naturtyper som lobeliesøer, forklit, havtornklit, grårisklit, hængesæk og rigkær forekommer i mindre udstrækning.

Natura 2000-området ligger i Varde Kommune.

En mere detaljeret områdebeskrivelse findes i basisanalysen.

2.1 Områdets udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 73		
Naturtyper:	Strandeng (1330)	Forklit (2110)
	Hvid klit (2120)	Grå/grøn klit (2130)
	Klithede* (2140)	Havtornklit (2160)
	Grårisklit (2170)	Skovklit (2180)
	Klitlavning (2190)	Enebærklit* (2250)
	Lobeliesø (3110)	Søbred med småurter (3130)
	Næringsrig sø (3150)	Brunvandet sø (3160)
	Vandløb (3260)	Våd hede (4010)
	Tør hede (4030)	Enekrat (5130)
	Surt overdrev* (6230)	Tidvis våd eng (6410)
	Urtebræmme (6430)	Hængesæk (7140)
	Tørvelavning (7150)	Kildevæld* (7220)
	Rigkær (7230)	Stilkege-krat (9190)
	Skovbevokset tørvemose* (91D0)	Elle- og askeskov* (91E0)
Arter:	Odde (1355)	

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 50		
Fugle:	hedehøg (Y)	plettet rørvagtel (Y)
	tinksmed (Y)	mosehornugle (Y)
	natravn (Y)	hedelærke (Y)
	rødrygget tornskade (Y)	

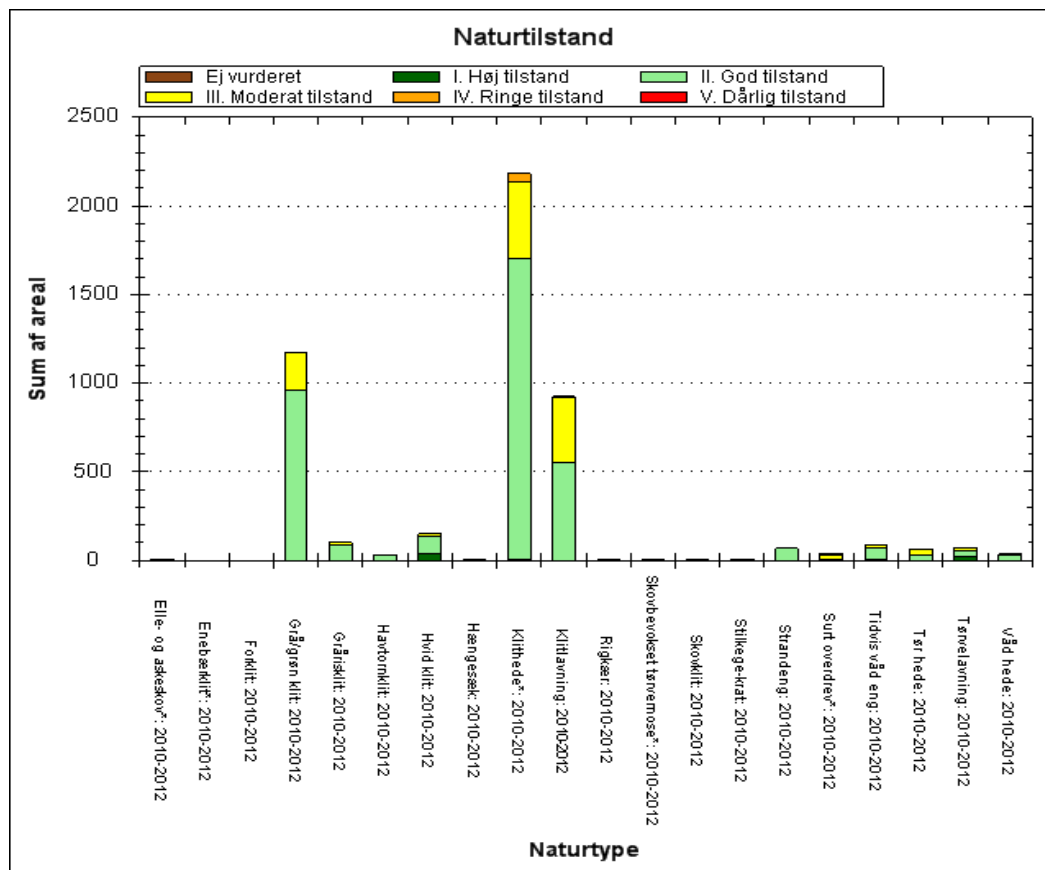
Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 56		
Fugle:	rørdrum (Y)	pibesvane (T)
	sangsvane (T)	kortnæbbet gås (T)
	grågås (T)	rørhøg (Y)
	hedehøg (Y)	pletlet rørvagtel (Y)
	trane (Y)	pomeransfugl (T)
	tinksmed (Y)	natravn (Y)

Naturtyper og arter, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver at der er tale om en prioriteret naturtype. Ved fuglearter: "T" = trækfugl, "Y" = ynglefugl. Udpegningsgrundlag for habitatområder og fuglebeskyttelsesområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

2.2 Tilstanden for områdets udpegede natur

Neden for er vist den vurderede tilstand for de af områdets naturtyper og levesteder for arter, hvor der er udviklet et tilstandsvurderingssystem. Se basisanalysen for beskrivelse af metoder og en mere detaljeret omtale af naturens tilstand i området.

2.2.1 Terrestriske naturtypers arealfordeling og tilstand

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2010-12. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret december 2014. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2016-21, der er sendt i høring 19. december 2014 til 10. april 2015. Det er muligt at downloade alle data, der vises i MiljøGISen, således at man kan arbejde med dem i egne IT-systemer.

Tør hede (4030) og våd hede (4010) findes i både god og moderat naturtilstand. Den moderate naturtilstand skyldes bl.a. tilgroning med vedplanter og ukarakteristisk artssammensætning, samt for dele af den tørre hede forekomst af invasive arter. Et lille areal med tør hede har ringe naturtilstand, da artssammensætningen tillige er meget dårlig.

Surt overdrev (6230) er i god naturtilstand på en lille del af det kortlagte areal. Størstedelen er dog i moderat-ringe naturtilstand, hvilket skyldes trusler som invasive arter, næringsberigelse fra landbrug og uhensigtsmæssig drift.

Rigkær (7230) og tidvis våd eng (6410) er overvejende i god-høj naturtilstand. Et mindre areal med tidvis våd eng er dog i moderat naturtilstand, hovedsagelig p.gr.a. ukarakteristisk artssammensætning. En lille del af arealet med rigkær er i ringe naturtilstand, da tilgroning er kombineret med en moderat artssammensætning, mens en del af arealet med god naturtilstand har udbredt dække af vedplanter.

Hængesæk (7140) er overvejende i moderat naturtilstand og tørvelavning (7150) findes i moderat-ringe naturtilstand på hele arealet hvilket skyldes en for naturtyperne mangelfuldt repræsenteret karakteristisk artssammensætning.

En stor del af arealet med klithede (2140) er i god naturtilstand. En mindre del er dog i moderat-ringe naturtilstand grundet tilgroning med høje urter og vedplanter kombineret med ringe artssammensætning samt forkomst af invasive arter. Størstedelen af arealet med grå/grøn klit (2130) er ligeledes i god naturtilstand. En mindre del er dog i moderat tilstand, hvilket skyldes tilgroning med urter samt kun spredte positive naturtypekarakteristika.

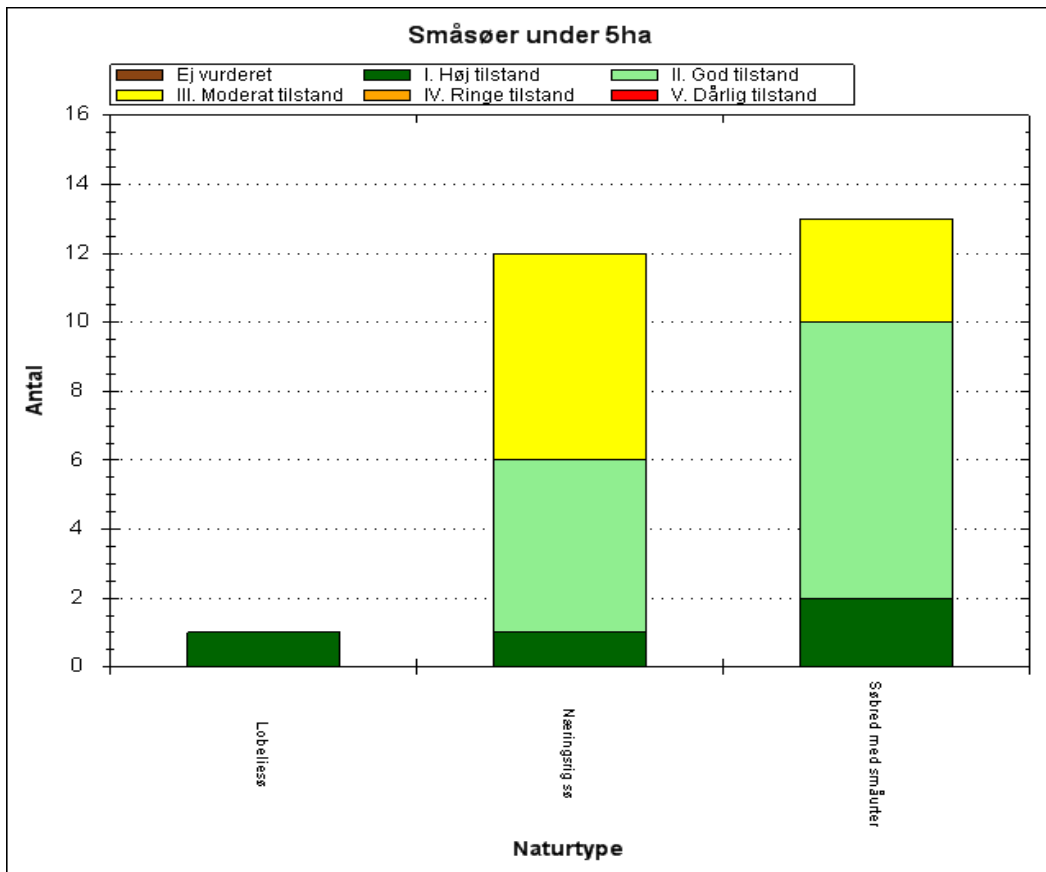
Klitlavning (2190) har ca. 3/5 af arealet i god naturtilstand, mens den øvrige del er i moderat naturtilstand. Dette skyldes en kombination af moderat-ringe artssammensætning og udbredt tilgroning med høje urter og vedplanter.

Enebærklit (2250) er overvejende i moderat naturtilstand grundet en moderat artssammensætning. En mindre del af arealet er dog i god naturtilstand.

Grårisklit (2170) og hvid klit (2120) er overvejende i god naturtilstand. Strandeng (1330), forklit (2110), og havtornklit (2160) er alle i gunstig naturtilstand. Godt halvdelen af arealet med havtornklit er der dog præget af invasive arter.

Arealerne med skovnaturtyper skovklit (2180), egekrat (9190), skovbevokset tørvemose (91E0) og elle- og askeskov (91D0) er alle i god naturtilstand.

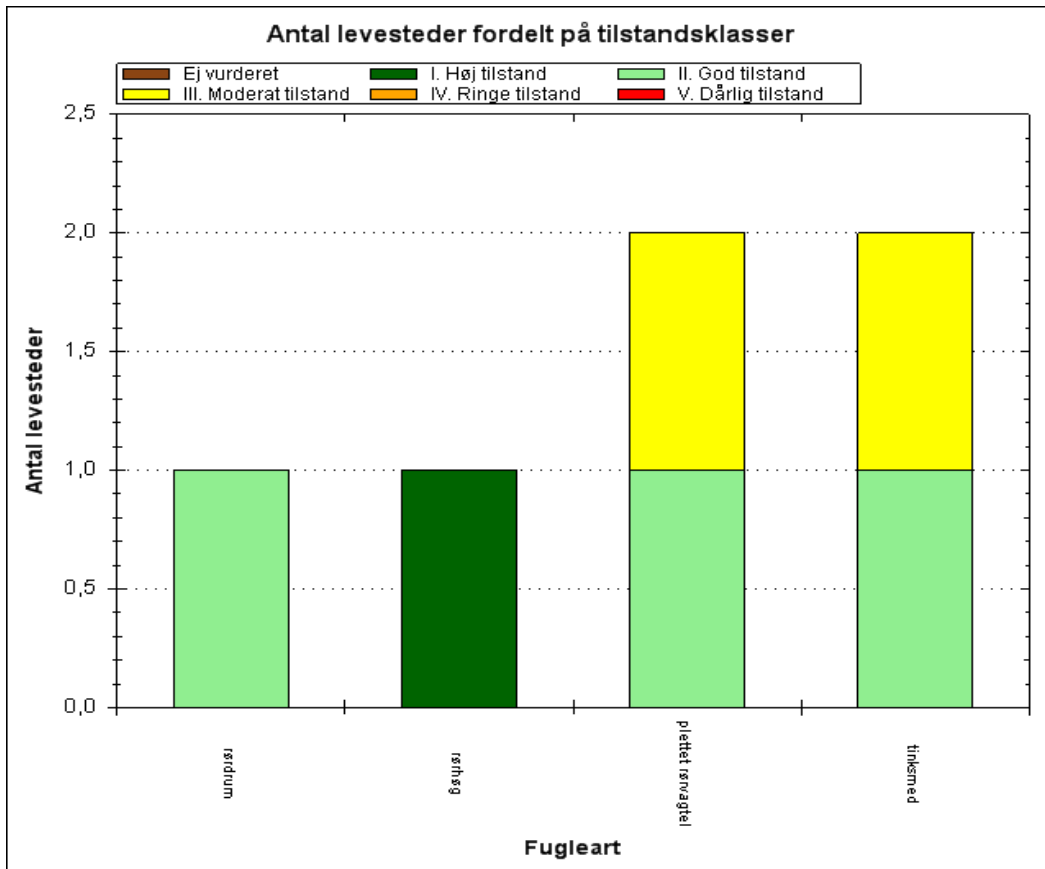
2.2.2 Sønaturtypers tilstand

Antal og tilstand af de kortlagte småsøer i området.

Inden for området er der registreret i alt 26 småsøer med habitatnaturtype: lobeliesø (3110), næringsrig sø (3150) og søbred med småarter (3130). Størstedelen af de kortlagte søer og vandhuller er i en god eller høj naturtilstand, hvilket skyldes overvejende gode strukturer såvel som en god artssammensætning. Nogle kortlagte søer og vandhuller af naturtyperne 3130 og 3150 har dog moderate strukturer og/eller en mangelfuld karakteristisk artssammensætning.

2.2.3 Ynglefugles levesteders tilstand

Antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle.

Fire levesteder er i gunstig naturtilstand med gode yngleforhold for de respektive arter. Derimod er et levested i F56 ved Filsø for hhv. plettet rørvagtel og tinksmed i moderat naturtilstand. For plettet rørvagtel skyldes det primært en manglende flydebladsvegetation, mens det for tinksmeden skyldes mangel på mudderflader og blankt vand.

3. Målsætninger

Den **overordnede målsætning** for området angiver det overordnede sigte for, hvordan området skal udvikle sig for såvel at sikre det konkrete områdes integritet som for at bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter. Der er i den overordnede målsætning taget højde for områdets naturmæssige potentiale, og for om det rummer forekomster, der er af stor vigtighed nationalt og/eller biogeografisk. En betydning, der er vurderet ud fra:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få nationale/biogeografiske forekomster
- Truede naturtyper/arter
- Særligt danske ansvarsnaturtyper/arter.

De **konkrete målsætninger** fastlægger de langsigtede mål for udvikling i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. De konkrete mål tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levesteder efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af den bedste faglige viden.

Målsætningerne rækker udover den enkelte planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold, og afspejler desuden en afvejning af eventuelt modstridende naturinteresser.

Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.

Målsætningen for området er således grundlaget for vurderingen af planer og projekter, som skal foretages i henhold til de regler, der gennemfører habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, bl.a. efter habitatbekendtgørelsen og naturbeskyttelseslovens § 19 b og skovlovens § 17, der skal sikre, at udpegningsgrundlaget i området ikke skades, herunder især at arealet af naturtyper og levesteder for arter er stabilt eller i udbredelse, at naturtypernes strukturer og funktioner fortsat er til stede, og at bestande af arterne viser, at arten på lang sigt vil kunne opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder

3.1 Overordnet målsætning for Natura 2000-området

I området er der særlig fokus på de meget store områder med karakteristisk klit- og hede-naturtyper. Området rummer meget store arealer af en række habitatnaturtyper, og for flere naturtyper rummer området mere end 5 % af den samlede forekomst i den atlantiske biogeografiske region. Det gælder naturtyperne skovklit, grå/grøn klit, klithede, tørvelavning, klitlavning og enebærklit. Derudover er der særlig fokus på de truede naturtyper våd hede, surt overdrev og rigkær.

Filsø er med sine 915 ha den største sø i Sydjylland, og søen er en yderst vigtigt rasteplass for en lang række fuglearter heriblandt pibesvane, sangsvane, kortnæbbet gås, grågås og spidsand, der er særlige danske ansvarsarter. Natura 2000-områdets mange naturtyper er også levested for en lang række fuglearter, der er tilknyttet klit, hede og mose. Der er særlig opmærksomhed på arterne

plettet rørvagtel, der er truet i EU, og pomeransfuglen, der kun findes med meget få forekomster i EU. Derudover har områdets søer og vandløb en funktion som vigtige levesteder for odder.

Det overordnede mål for området er:

- At sikre god-høj naturtilstand for områdets skov- og lysåbne naturtyper og sikre deres funktion som levesteder for dyre- og fuglearterne på udpegningsgrundlagene.
- At skovklit, grå/grøn klit, klithede, tørvelavning og klitlavning prioriteres højt, fordi naturtyperne udgør mere end 5 % af det samlede kortlagte areal i den atlantiske region.
- At våd hede, surt overdrev, rigkær og plettet rørvagtel prioriteres højt, fordi det er nationalt truede naturtyper og arter.
- Der skabes forudsætning for, at arealet med skovklit kan øges. Dette kan ske via drifts- og plejetiltag på allerede eksisterende egnede bevoksninger, således at bevoksningerne på sigt vokser ind i skovnaturtypen.
- En udvidelse af arealet med tørvelavning ved plejeindgreb i arealer med klitlavning prioriteres for at øge artsdiversiteten i klitlavningerne generelt (se nedenfor).
- At levestederne for den truede plettet rørvagtel (Y) prioriteres højt, sikres og om nødvendigt udvides.
- At arterne pibesvane (T), sangsvane (T), kortnæbbet gås (T), grågås (T) og spidsand (T) prioriteres højt.
- At områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning, bekæmpelse af invasive arter og gode sprednings- og etableringsmuligheder for flora og fauna.

3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Naturtyper og arter skal på sigt opnå en gunstig bevaringsstatus.

- For naturtyper der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II er målsætningen, at udviklingen i deres areal og tilstand er stabil eller i fremgang.
- For naturtyper der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V er målsætningen, at udviklingen i deres natur/skovtilstand er i fremgang, således at der på sigt opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.
- For arter uden tilstandsvurderingssystem er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for de udpegede ynglefugle og øvrige arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.
- De kortlagte levesteder for rørdrum, rørhøg, plettet rørvagtel og tinksmed inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
- Natura 2000-området bidrager til at sikre eller genoprette levesteder for en levedygtig bestand af de udpegede arter på nationalt og/eller internationalt niveau. Tilstanden og det samlede areal af levestederne for hedehøg, natravn, rødrygget tornskade, mosehornugle, hedelærke og trane sikres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med egnede ynglesteder for arterne i området. Afgørelser i forbindelse med konsekvensvurdering baseres på en konkret vurdering.
- Natura 2000-området skal bidrage til at sikre levesteder for en levedygtig bestand på nationalt og/eller internationalt niveau. Tilstanden og det samlede areal af levesteder for sangsvane, grågås og kortnæbbet gås som trækfugl i området sikres eller øges.

- Natura 2000-området skal bidrage til at sikre levesteder for en levedygtig bestand på nationalt og/eller internationalt niveau. Tilstanden og det samlede areal af levestederne for pibesvane og pomeransfugl som trækfugl i området sikres eller øges, således at der findes egnede raste- og fødesøgningssteder for arterne. Afgørelser i forbindelse med konsekvensvurdering baseres på en konkret vurdering

3.3 Modstridende naturinteresser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Klitlavning er i habitatområdet truet af tilgroning med blåtop. Mindre dele af klitlavningerne er kortlagt som mosaik med tørvelavning pga. forekomst af plantesamfund med næbfrø og soldug. En udvidelse af arealet med tørvelavning i klitlavningerne vil generelt øge artsdiversiteten og naturtilstanden af det samlede areal. I disse tilfælde opprioriteres tørvelavning på bekostning af klitlavning.

I området kan der være konflikt mellem at bevare og øge arealet af rigkær og bevarelse af naturtyperne skovbevokset tørvemose og elle- og askeskov. Generelt prioriteres det at sikre en indsats for at bevare områdets forekomster af rigkær. Rydning af skovbevokset tørvemose og elle- og askeskove til genskabelse af rigkær kan ske under forudsætning af, at arealet af skovnaturtypen opretholdes på nationalt biogeografisk niveau.

Rydning og anden naturpleje kan indskrænke levestederne for natravn, der yngler i området. I forbindelse med naturgenopretnings- og naturplejeprojekter kan der opstå interessekonflikter mellem naturindholdet i naturtyper med høj bevoksning og lysåbne naturtyper. Det gælder i princippet for de naturplejeprojekter, hvor kraftigt tilgroede hedestrøg ryddes for de bevoksninger, som også rummer levesteder for bl.a. natravn.

4. Indsatsprogram

Opfyldelsen af habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som direktiverne omfatter, er en opgave, som strækker sig over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode, således at det sikres, at Danmark efterlever de EU-retlige forpligtelser, og der kan etableres en sammenhæng mellem indsats og tilgængelige virkemidler.

Den nationale prioritering af indsatsen i 2. planperiode sigter på, at den planlagte og igangsatte indsats i 1. planperiode fastholdes og afsluttes, og der tages hånd om særligt truede naturtyper og arter, samt at der påbegyndes en strategisk indsats for langsigtet at sikre den nødvendige pleje af de lysåbne naturarealer.

Indsatsen fra de gældende planer 2010-15 videreføres. Hvis den forudsatte indsats for planperioden 2010-15 ikke er gennemført, når de kommunale handleplaner for 2. planperiode træder i kraft, forudsættes det, at den allerede igangsatte indsats færdiggøres i 2. planperiode, med mindre den udestående indsats vil være i strid med nærværende plan.

Nedenstående retningslinjer for indsatsen er opbygget efter mål- og rammestyringsprincippet, således at den statslige plan fastlægger de krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendige for at sikre nationalt besluttede prioriteringer.

Indsats til bedring af vandkvaliteten i overflade- og grundvand gennemføres som led i vandplanlægningen, ligesom reduktion af kvælstofdeposition sker gennem husdyrgodkendelsesloven og generelle tiltag til at mindske luftforureningen, og er således ikke en del af Natura 2000-planens indsatsprogram.

Retningslinjerne er opdelt i generelle retningslinjer, der gælder for alle områder og specifikke retningslinjer for det enkelte Natura 2000-område. Til gennemførelse af planerne stiller staten en række virkemidler til rådighed, ligesom det forudsættes, at kommunerne i mindre omfang bidrager økonomisk.

Områdets fredskovpligtige skovnaturtyper er omfattet af retningslinjer i Natura 2000-planen 2010-15 og videreføres i denne plan.

Generelle retningslinjer

- 1.1 Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.
- 1.2 Der arbejdes for at sikre de lysåbne terrestriske naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje.
- 1.3 Der arbejdes for at sikre egnede levesteder for områdets arter.
- 1.4 Der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper.

- 1.5 Hydrologiprojekter finansieret via landdistriktsprogrammet, igangsatte Life-projekter og udvidelse/sikring af levesteder fra Natura 2000-planen 2010-15 afsluttes.
- 1.6 For skovnaturtyper skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtelsen.
- 1.7 Indsatser gennemført i 1. planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.

Område specifikke retningslinjer

- 2.1 Der sikres sammenhæng mellem forekomster af tør hede, våd hede, surt overdrev og rigkær med henblik på at gøre arealet mere robust overfor a) pludselige hændelser (f.eks. ekstreme vejrforhold), b) klimaændringer c) for at mindske randpåvirkninger fra omkringliggende landbrugsarealer eller d) for at bidrage til etablering af større driftsenheder.
- 2.2 Tilstanden af levestederne for plettet rørvagtel og tinksmed forbedres, således at de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
- 2.3 Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden ved enten efterfølgende pleje eller periodevis rydning/skrælning/afbrænding.
- 2.4 Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på naturtyperne klithede, havtornklit og tør hede med fokus på arealer med en forekomst på over 10 %.

Det er en fælles opgave for kommuner og offentlige lodsejere at aftale nærmere på hvilke arealer og i hvilke kommuner, den konkrete indsats skal foregå.

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Haraldsgade 53
DK 2100 København Ø
Tlf.: (+45) 72 54 30 00

www.nst.dk